

לדברי מר שמואל בורקש, מפקח מנהל החמ"ד: "40% מכלל הלומדים מכיתות י"ב אינם זכאים לבגרות".

הכיכר בידינו

שלהי קיץ בירושלים. חם היום התפוגג, ורוח ירושלמית, קרירה, החלה מנשבת. אט-אט יורד לו ערב נוסף של קיץ ירושלמי. יום חמישי, בין הערביים, בכיכר ציון בירושלים. הגיע זמן לחילופי אוכלוסין. אך לא מה שאתם חושבים. אוכלוסיית העיר מתחלפת. קהל הבוגרים הירושלמי, שסיים את עיסוקיו במרכז העיר, מפנה את הכיכר לבני התשחורת. (פינוי פיזי ורוחני.) כיכר העיר הומה מבני נוער, בנים ובנות. חברות-חברות מגיעות אל הכיכר. תהילה ואמונה מהישוב התורני שבבנימין, אברהם ושמעון מהגבעה שבהר חברון, שירה ויעל מהעיר שבבקעה. אף ישוב לא מקופח, כמעט לכולם יש ייצוג כאן בעיר. קונצנזוס לאומי.

הנערים, חלקם חובשי כיפות סרוגות מצמר, וציציות על כנפות בגדם, חלקם מגודלי שיער וכיפת "גרוש" על ראשם, וביניהם אף גלויי ראש. הנערות, חלקן נראות כבנות אולפנא, לבושות בחצאיות ארוכות וחולצות בעלות שרוול ארוך. וחלקן בלבוש אופנתי, צמוד ומעט חושף.

נוער דתי מבית טוב. אך מכנה אחד משותף לכולם, כולם מוגדרים כנוער דתי בסיכון. על פי רישומי משרד החינוך, במהלך תשס"ו, אחוז הנושרים נע בסביבות 14.7%, כשאחוז הנושרים הדתיים הוא מהגבוהים באוכלוסייה הישראלית.

"הכיכר לא חייבת להיות כמקום הרסני". מצויידת בנתונים מדאיגים אלו, הלכתי לפגישה עם גב' אתיה דן, מנהלת תוכנית מניפה. פגשתי אותה בחנות הפיצה בלב העיר, ישובה ליד אחד השולחנות ומסביבה, כעדת חסידים, נערים ונערות. הם מגיעים לכאן כל יום חמישי בערב, לאכול פיצה "על חשבון מניפה", לקבל חיבוק ומילה טובה, וכאן הם מקבלים זאת בשפע, ללא תמורה. בלי חשבון, מאתיה. "פותחים שולחן", כך נקרא המפגש השבועי הזה, שמהווה חלק ממערך שלם של תוכנית מניפה.

איך התחילה התוכנית לפעול?

אתיה: תוכנית מניפה היא יוזמה משתפת עם מכללת תלפיות החל משנת תשס"ד, בעידודו של מר בני בהגון, מנהל המכללה. זו תוכנית התערבות למניעת נשירה של נוער בסיכון ממוסדות החינוך. תופעת הנשירה אינה נחלת תלמידים משכבה סוציו-אקונומית נמוכה, אלא מקיפה את כל שכבות החברה. נוער מנותק ממסגרת בית ספרית חשוף לסכנות ישירות של סמים, עבריינות, שוטטות וזנות.

מי היא אוכלוסיית היעד של מניפה?

אתיה: אחלק את האוכלוסייה לשניים: נוער בנשירה גלויה ונוער בנשירה סמויה.

לכולם פרופיל דומה של בעיות ביקור סדיר, בעיות של נתק מהמשפחה, נתק ממסגרת בית הספר, בעיות של זהות אישית, ודתית וכד'. אך נוער בנשירה גלויה, הוא נוער שנשר לחלוטין מביה"ס. נוער בנשירה סמויה, הוא נוער עם רגל אחת בחוץ.

מהן יעדיה של התוכנית?

אתיה: יעדיה של תוכנית מניפה הם בשני מישורים: האחד, מניעת נשירה של נוער דתי בסיכון דרך תגבור לימודי ורגשי. השני, הכשרת מורים ושיפור ההוראה של סטודנטים.

כיצד היעדים באים לידי ביטוי מעשי בשטח?

אתיה: הטיפול למניעת הנשירה נעשה במקביל בשני מעגלים - מול המסגרת החינוכית - בתגבור לימודי ובתגבור חינוכי. ומול הקהילה והמשפחה - בתגבור רגשי וחברתי, ולעתים אף בעזרה טיפולית. מניפה כתוכנית התערבות, פועלת בתוך מסגרת ביה"ס. בשיתוף פעולה מלא מול צוות ביה"ס. החל מהמנהל וכלה במנהלתן. בתחילת השנה, אני יושבת עם מנהל מביה"ס, מגדירים ביחד את הצרכים של ביה"ס, מאתרים את הכיתה ואת התלמידים. ולאחר מכן, מגדיים את המקצוע או מספר מקצועות שזקוקים לתיגבור. אך ברצוני להדגיש שהלמידה אינה העיקר והתכלית, היא רק זרז ואמצעי לטיפול החינוכי.

התוכנית שמה דגש על צמיחה, פיתוח מוטיבציה, קבלת אחריות, מיקוד שליטה

ובעיקר, הקשבה. כשיש הקשבה, אפשר להמשיך הלאה, ולחנך לערכים, לאמונה, לפיתוח הזהות האישית והדתית, ממנה צמח הנוער הנפלא הזה.

היעד השני, של הכשרת מורים ושיפור הוראה של סטודנטים, נבע מהצורך האמיתי של חיבור האקדמיה והמציאות במוסדות החינוך. המורים במניפה, הם סטגרים, מלכתחילה. הם עוברים סטאג' במכללות שונות בארץ, ומחוייבים למערכת חוקי הסטאג' של מכללת תלפיות.

המורים עוברים הכשרה ביישום מודל העבודה הייחודי למניפה, הכשרה בהוראה לנוער בסיכון, כולל הכנה למבחני בגרות, הכשרה בהתמודדות עם נוער לקוי-למידה. צוות מניפה מלווה באנשי מקצוע, יועצים טיפוליים, מנחים פדגוגיים ופסיכולוגים.

איפה פועלת התוכנית?

אתיה: תוכנית מניפה פועלת זו השנה השלישית, בישיבות תיכוניות, באולפנות, ובתיכונים דתיים. בתחילה פעלנו בשני מרכזים בירושלים. במהלך שנה"ל תשס"ה, מניפה פעלה ב- 8 מרכזים, כשטפלנו בכ- 120 בני נוער, במהלך תשס"ו, פעלנו ב- 11 מרכזים, וטפלנו בכ- 150 בני נוער. לקראת שנה"ל תשס"ז, אנו נפעל ב- 15 מרכזים.

אך החזון שלי, ותפילתי שמניפה כגוף חיצוני למערכת, תתכלה, אך לא בחלל, אלא שנצליח, בע"ה, להטמיע את עקרונות במניפה בכל מוסד חינוכי.

“מניפה היא כלי לכל מנהל לעשות את הרעיונות שלו בחינוך”

שנה"ל תשס"ו תרשם בדפי ההיסטוריה החינוכית של מדינת ישראל כשנת שבר גדול לחינוך. שבר העקירה גרם לתהליך מסוכן של ניתוק בקרב הנוער מגוש קטיף. הקהילה התפרקה, הבית נעקר, ועדיין, עד רגעים אלו לצערנו, הילדים חשים שאין להם בית. תחושת הזעם והתסכול עקב האונס שבעקירה, יצרו נתק חזק. בני נוער רבים אינם מתפקדים בתוך מוסדות הלימוד, למרות שרובם רשומים כתלמידים מן המניין. הרב יצחק נריה, ראש ישיבת אור עציון, בשיתוף מניפה, בנו תוכנית לתלמידי כיתות ט-י"ב, בתוך הישיבה, כשהמוקד הוא תגבור לימודי ודרכי הוראה מותאמות, תוך התייחסות למצבם הלימודי והרגשי של התלמידים, כשהמטרה המוצהרת היא לגשת ולעבור את בחינות הבגרות. וב"ה בימים אלו, נתקבלו חלק מהתוצאות שמהם ניכרת הצלחה רבה.

הרב נריה, כיצד אתה רואה את פעילותה של מניפה בישיבתך?

הרב נריה: התחלנו את התוכנית כחודשים אחר תחילת שנת הלימודים. התחלנו עם הרבה חששות והתלבטויות. מניפה זו תוכנית התערבות בתוך ביה"ס, עם כל המשמעויות הכספיות והחינוכיות. בנוסף, מבחינה חינוכית לא רצינו לבודד את התלמידים מגוש קטיף, חששנו שהדבר יעצים את תחושת התסכול והבגידה. אך, ב"ה, בכוחות משותפים, ובעבודת צוות, הן

הלימודי והן החינוכי-טיפולי, ב"ה הנערים עברו את הבגרות בהצלחה, אוספים כוחות ומביטים הלאה אל העתיד מלאי תקווה. אני חייב להגיד לך, מניפה זה משהו שבא מהלב, וב"ה מצליח.

יצאתי מהפיצה שבעה, בטני מלאה מהפיצה הטעימה, וראשי מלא התפעלות, אך גם עמוס בחומר למחשבה, כמה אחריות יש לי כהורה. אני חוזרת הביתה לבנותי בנות החמש, שתיהן ישנות כמו מלאכיות, עמדתי ליד מיטתן ונזכרתי בדבריו של הרב שלמה קרליבך: "שמרו על הילדים שלכם, שמרו עליהם בלילה, שמרו עליהם ביום, בכל עת ובכל שעה".

כתבה: אתי יעוז-קסט